

ЖАНРОВО-СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ В ОРКЕСТРОВИХ ТВОРАХ

Постановка проблеми. Дослідження жанрово-стилістичних засобів у оркестрових творах відкриває широкий контекст аналізу музичних творів, спрямованих на різні аспекти мистецтва композиції. Зокрема, враховуючи різноманітність стилів, епох виникає необхідність у детальному розгляді та систематизації засобів виразності, які використовують композитори. Оркестрові твори надзвичайно різноманітні за жанрами та стилістичними особливостями, що відкриває широкий простір для вивчення їхнього мистецтва та впливу на слухачів. Різноманітність жанрів у оркестровій музиці потребує систематизації та аналізу їхніх специфічних характеристик, включаючи форми, структури, тематику та емоційні засоби виразності.

Аналіз наукових публікацій. Дослідження жанрово-стилістичних засобів у оркестрових творах є предметом інтересу для багатьох визначних музикознавців і дослідників у галузі музичної теорії та історії. Н. Кук – британський музикознавець, який вивчав широкий спектр музичних жанрів та стилів, зокрема оркестрові твори, зробив вагомий внесок у розуміння їхньої сутності та естетики. Д. Ф. Товеєрті – англійський музикознавець і піаніст, відомий своїми аналітичними працями з аналізу музичних творів, включаючи оркестрові композиції. А. Копленд – американський композитор, який займався дослідженням оркестрових творів американських композиторів. Ці музикознавці та композитори здійснили вагомий внесок у дослідження та розуміння жанрово-стилістичних засобів у оркестровій музиці. Їхні праці можуть слугувати джерелом інформації для подальшого вивчення цієї теми. Різноманітні аспекти взаємодії жанру та стилю досліджувались такими науковцями як О. Козаренко С. Коробецька І. Коханик В. Лігус, О. Лігус О. Самойленко та ін.; жанрово-стильові особливості творів сучасних композиторів висвітлені у роботах О. Берегової, Н. Довгаленко, Б. Сюті та ін.

Мета роботи – розкрити жанрово-стилістичні засоби оркестрових творів.

Виклад основного матеріалу. Жанрово-стилістичні засоби в оркестрових творах включають широкий спектр музичних прийомів, які використовуються композиторами для досягнення конкретних естетичних та виразних цілей.

Процес розподілу музичних інструментів і фактур у композиції називається оркестрування. Композитори використовують різні комбінації інструментів, тембрів та динаміки для створення багатогранного звучання та ефектів. Оркестрування один із найважливіших аспектів оркестрового мистецтва, який дозволяє композиторам створювати багатшарові насичені твори.

Оркестрова палітра включає різноманітність інструментів, які можна поділити на декілька груп: струнні інструменти, до якої належать скрипки, віолончелі, альти, контрабаси та інші. Вони створюють основну основу звучання оркестру та можуть бути використані для мелодійних ліній, гармонічних акордів та ритмічного супроводу. Духові інструменти серед яких тромбони, труби, фаготи, кларнети, гобої, флейти та інші. Вони додають різноманітність звучання, можуть бути використані для соло та різноманітних тембрових ефектів. Ударна секція включає у себе такі інструменти, як барабани, тімпані, тарілки, ксилофони та інші перкусійні інструменти. Вони додають ритмічний пульс та акценти, підсилюють емоційний вираз та додавати динаміку до композиції. Рояль, орган, клавішні синтезатори та інші клавішні інструменти можуть додавати гармонічний та текстурний багатогранність до оркестрової музики, а також можуть бути використані для соло або акомпанементу.

Композитор використовує ці різноманітні інструментальні групи для створення певної звукової палітри, яка відповідає його музичним ідеям та естетичним цілям. Він враховує темброві особливості кожного інструменту, силу звуку та можливості змішування та взаємодії з іншими інструментами. «Тембр інструменту і виконавський штрих втілює художній задум, наповнює його життям» [6, с. 36]

Оркестрування може варіюватися від простих інструментальних комбінацій до складних музичних тканин, де кожен інструмент виконує важливу роль у створенні загального звукового образу. Таким чином, оркестрування є ключовим аспектом оркестрового мистецтва, що дозволяє композиторам створювати вражаючі та ефективні музичні твори.

Форма в музиці – це організаційна структура музичного твору, яка визначає послідовність та взаємозв'язок музичних матеріалів. Форма включає в себе розміщення музичних елементів у часі і просторі, визначає характер і розвиток композиції. Форма в оркестрових творах може бути різноманітною, включаючи симфонічні поеми, концерти, сюїти, симфонії тощо. Кожна форма має свої особливості, структуру та розвиток, що впливає на загальну організацію твору. Двочастинна форма складається з двох основних частин, які зазвичай позначаються як А-В. Кожна частина може мати свій унікальний матеріал та розвиток, але вони зазвичай повертаються до початкової теми чи ідеї. Тричастинна форма включає три основні частини, які позначаються як А-В-А. Перша та третя частини можуть мати схожий матеріал або повторювати теми, тоді як середня частина може принести новий матеріал або контрастні ідеї. Соната-форма є однією з найбільш складних і розвинених форм у класичній музиці, яка включає в себе вступ, експозиція, розробка та реприза. Соната-форма використовується в симфоніях, концертах та інших великих оркестрових творах. Кожна форма має свої особливості та характеристики, які визначаються музичним матеріалом, структурою та розвитком композиції. В оркестрових творах форма є важливим засобом організації музичного матеріалу та впливає на спосіб сприйняття та розуміння музичного твору.

Оркестрові твори можуть належати до різних музичних жанрів, таких як симфонія, концерт, увертюра, балет та інші. Кожен жанр має свої унікальні вимоги щодо форми, структури та виразності. Жанр в музиці - це категорія, яка визначає характеристики та особливості певного музичного твору або композиційного жанру. Жанр може включати в себе різні аспекти, такі як форма, стиль, тематика, характер виконання та інші характеристики, які визначають його унікальність і відмінність від інших музичних творів.

Симфонія - це велика інструментальна композиція для оркестру, яка зазвичай складається з чотирьох частин. Симфонія є одним із найбільш розповсюджених жанрів оркестрової музики та часто асоціюється з великими творами класичного періоду. Ще одним з найбільш популярних жанрів є концерт - музичний твір, в якому один або кілька солістів взаємодіють з оркестром. Концерти можуть бути написані для різних інструментів, включаючи фортепіано, скрипку, віолончель та інші.

Композитори використовують різноманітні музичні теми та мотиви для розвитку музичних ідей. Ці теми можуть повторюватися, трансформуватися та інтерпретуватися різними музичними інструментами. Мотиви є будівельними блоками, з яких складаються музичні теми, фрази, ритмічні ідеї та композиції в цілому. Музичний мотив – це найменша музична одиниця, яка має музичне значення та розпізнавальність. Він може складатися з кількох нот або акордів, які повторюються або варіюються протягом музичного твору. Розвиток мотиву - це процес трансформації та розширення музичного матеріалу. Мотив може бути повторений, трансформований, транспонований або розгорнутий у різних контекстах для створення різноманітності та експресії. Музична тема – це сукупність музичних мотивів та ідей, які формують основу композиції. Варіація мотиву - це процес зміни та трансформації музичного матеріалу для створення нових ідей та виразних ефектів. Композитор може змінювати ритм, мелодію, гармонію або інші аспекти мотиву для розширення його потенціалу. «Серед особливостей творчості вітчизняних композиторів ХХ виділяються жанрово-стильові метаморфози, полістилістику, прийоми алеаторики, пуантилізму» [5, с. 58].

Оркестрові твори можуть використовувати широкий динамічний діапазон та експресивні засоби для передачі емоцій та настроїв. Від тихих, ліричних пасажів до масивних, динамічних епізодів, оркестрова музика може створювати враження різноманітності та інтенсивності. «З виникненням авангарду в мистецтві ХХ століття, було продемонстровано невідомі раніше можливості класичного інструменту. Це стало можливим завдяки використанню

нетрадиційних прийомів гри. Вони в свою чергу дали змогу розкрити тембр інструментів зовсім з іншого боку» [4, с. 226].

Деякі оркестрові твори можуть включати елементи імпровізації або варіації, дозволяючи музикантам вільно розвивати та трансформувати музичні ідеї під час виконання. Ці засоби допомагають композиторам створювати багатогранні та виразні оркестрові твори, які можуть відображати широкий спектр емоцій, ідей та концепцій.

Висновки. Оркестрова музика відображає різноманітні стилі й жанри, що вимагає глибокого розуміння їх особливостей для адекватного виконання та аналізу. Аналіз жанрів допомагає розкрити їхню стилістичну специфіку. Наприклад, вивчення симфонії, концерту, або увертюри розкриває особливості їхнього музичного виразу. Різні жанри в оркестровій музиці мають свої характерні особливості оформлення, такі як структура, тематика, форма, інструментальний склад тощо. Аналіз стилістичних прийомів в оркестрових творах допомагає розуміти, як музикант чи композитор досягає певного емоційного виразу, створює атмосферу та передає ідеї через музику. Деякі композитори використовують жанрово-стилістичні засоби для створення новаторських творів, що допомагають розширювати межі музичного виразу. Це вказує на значення вивчення жанрово-стилістичних засобів в оркестровій музиці для глибшого розуміння і насолоди музичним мистецтвом.

Література

1. Берегова О. Інтегративні процеси в музичній культурі України ХХ- ХХІ століть. Київ: Інститут культурології НАМ України. 2013. 232 с.
2. Іонов В. І. Категорії жанру і стилю у контексті історіографічного дослідження музично-творчого процесу. *Культура і Сучасність*. 2014. № 2. С. 88–94
3. Мимрик М. Р. Характеристика виконавсько-виражального потенціалу саксофона у камерно-інструментальних творах В. Рунчака. *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури*. 2014. Вип. 32. С. 315–323.

4. Новосадов Я. Г., Мозгальова Н. Г. Історія становлення флейтового мистецтва. *Науковий часопис НПУ. імені Михайла Драгоманова*. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти. 2023. Т. 29. с. 222–229
5. Mozgalova, N., & Novosadova, A. (2023). Genre-style innovations in the oeuvre of modern Ukrainian composers. *Baltic Journal of Legal and Social Sciences*, (4), 56-63. <https://doi.org/10.30525/2592-8813-2022-4-7>
6. Novosadova, A., Mozgalova, N., & Novosadov, Y. (2024). The figure of G.P. Teleman as one of the founders of the flute repertoire of the baroque era. *Baltic Journal of Legal and Social Sciences*, (4), 36-41. <https://doi.org/10.30525/2592-8813-2023-4-5>

Бистрицький К., м. Вінниця

здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОГО ВИКОНАВСТВА ХІХ СТОЛІТТЯ

Постановка проблеми. Виконавство у ХІХ століття займало важливу частину музичного мистецтва та освіти, сконцентрувавши в собі універсальні характеристики музичних інструментів. Виконавство є феноменом, у якому концентрується процес музично-історичного, жанрово-стильового розвитку. Важливо зазначити, що українські музиканти ХІХ розвивали національний стиль у виконавстві, включаючи специфічні характеристики інтерпретації, використання національних мелодій та традиційних музичних інструментів. Інтеграція фольклорних елементів у музику цього періоду сприяла формуванню унікального звучання та ідентичності української музики. Разом з тим вітчизняні музиканти співпрацювали представниками європейської музичної традиції ХІХ століття. Дослідження виконавської практики ХІХ століття зумовлена необхідністю відтворення його ретроспективи.

Аналіз наукових публікацій. Проблеми виконавства присвячені роботи В. Апатського, П. Муляра, Д. Андросової, І. Єргієва, І. Єрмака, А. Карпяка та інших. Питання розвитку виконавських шкіл розглядали В. Антонюк,